

Scoticarum lancearum est delusa fragilitas, eductis A gladiis cominus decertare tentabant. Sed australes muscæ de cavernis pharetrarum ebullientes, et instar densissimæ pluviæ convolantes, et in obstantium pectora, vultum, oculos quoque importunius irruentes, conatum illorum plurimum retardabant. Videres ut hericium spinis ita Galwensem sagittis undique circumseptum, nihilominus vibrare gladium, et cæca quadam amentia proruentem nunc hostem cædere, nunc inanem aerem cassis ictibus verberare. Et jamjam percussus pavore extremi quique dissolvebantur in fugam, cum inelytus adolescens filius regis cum sua superveniens acie in adversum sibi cornu leonina se ferocitate proripuit, ipsaque globi australis parte instar cassis aranæ dissipata, obstantes quosque cædendo ultra regium signum progressus est, ratusque reliquum exercitum secutum iri, ut hostibus fugæ præsidium toleret, equorum stationem invasit, dispersit, ac retro usque ad duo stadia redire coegit. Hujus igitur admirabili impetu plebs inermis perterrita labebantur. Sed cujusdam prudentis viri figmento, qui caput unius occisi in altum erigens regem clamabat occisum, revocati, vehementius solito irruunt in obstantes. Tunc Galwenses imbrem sagittarum, gladios militum ulterius non sustinentes, fugam ineunt, occisis prius duobus eorum ducibus Wlgrico et Dunenaldo. Porro Laodensium cuneus primum vix impetum exspectans statim dissolutus est. Tunc rex dissiliens equo, et proceres qui cum eo erant, adversus hostes processerunt. Sed Scotti ob cæterorum fugam pavidi ex omni lapsi parte regali aciei fugere cœperunt, ita ut in brevi lapsis cæteris pauci circa regem persisterent. Proccedit contra eos Anglorum exercitus, ipsum certo regem cum omnibus suis vel occisurus vel capturus, nisi milites regem fugam omnimodis abjurantem, vi sublatum equo regredi compulsissent. Tunc hi qui fugerant videntes regale vexillum, quod ad similitudinem draconis figuratum facile agnoscebatur, reverti, scientes regem non cecidisse sed redire, ad ipsum

reversi terribilem insequentibus cuncum creaverunt. Interea ille adolescentam decus, militum gloria, senum delicæ, filius rygis respiciens retro, vidit se cum paucis in mediis relictum hostibus, vertensque se ad unum de sociis et subridens: *Fecimus, inquit, quod potuimus, et certe quantum in nobis est vicimus. Nunc consilio non minus opus est quam virtute. Nec est aliud majus animi constantis indicium quam in adversa fortuna non frangi, et quando non potes viribus, consilio superes inimicum. Projectis itaque signis quibus a cæteris diridimur, ipsis nos hostibus inseramus quasi insequentes cum ipsis, donec prætergressi cunctos ad paternum cuneum quem eminus video in suo vigore manentem cedere necessitati, quantocius veniamus.* His dictis, calcaribus souipedem urgens medios intersecat hostes, donec anteriores transgressus, mitiori incessu equum allevat. Et ut noveris quam securum in adversis et providum gessit animum, cæteris militibus armorum onera ubiubi projicientibus, optimus juvenis laboris patiens sustinuit, donec ad pauperis cujusdam tugurium veniens, evocato pauperculo, exiit se thorace, projiciensque ad pedes hominis: *Accipe, inquit, vir, quod mihi est oneri, tuæ consulat necessitati.* At rex jam longe processerat, jam ordinate terribiliter incedens ut quosdam de insequentibus capiens, cæteros qui instabant plurimum deterreret; sicque ad Carleolum usque perveniens, ibi de se jam securus, sed de filio pavidus per biduum nil aliud agens exspectabat. Tertia tandem die diu desideratum sanum et incolumem filium recepit. Anglorum sane proceres diu insequentes, innumerabiles tam Scottos quam Galwenses interfecerunt, de militibus vero multos ceperunt. De singulis autem partibus singuli milites corruerunt. Sane Anglorum duces omnes sani incolumosque reversi, et circa Walterum Espec, quem ducis et patris loco venerabantur conglobati, immensas gratias Deo omnipotenti pro insperata victoria retulerunt.

GENEALOGIA REGUM ANGLORUM.

(Twisden ubi supra, pag. 347.)

INCIPIT EPISTOLA ABRATIS RIEVALLENSIS AELREDI AD ILLUSTRUM DUCEM H., POSTMODUM ANGLORUM REGEM.

Illustrissimo duci Normannorum et Aquitanorum et comiti Andegavensium HENRICO, frater A., servus servorum Christi qui in Rievalle sunt, salutem et orationes.

Adeo secundum naturam virtus est, vitium contra naturam, ut virtutem laudet et approbet etiam vitiosus, vitium vero, si humanæ rationis sequatur

judicium, nec vitiosus excuset. Nam et vitium quasi semetipsum ob inuatam sibi turpitudinem erubescens, semper latebras quærit et optat secretum: cum econtra virtus suæ sibi pulchritudinis et honestatis conscia ad omnem tripudiet et exultet aspectum, ob solam humilitatem publicam fugiens et humanum testimonium horrens. Quoniam igitur animæ rationali naturaliter inest amor virtutum, odium vitiorum, quicunque bonis moribus virtutique studuerit, facile sibi omnium illicet et

inclinat affectum. Hinc est, vir illustrissimæ, quod A te multorum qui te oculis non viderunt mentibus impressit fama virtutis, cum admirationi sis universis nec minus delectationi; in tali ætate tanta sapientia, in tantis deliciis tanta continentia, in tantis negotiis tanta providentia, in tali sublimitate talis severitas, in tali severitate talis benignitas.

Quis enim non obstupeat juvenem pro regno certantem abstinere rapinis, cædibus parcere, cavere incendia, nullum gravamen inferre pauperibus, pacem et reverentiam ecclesiis et sacerdotibus conservare? Unde non immerito Andegavensium gloria, Normannorum tutela, spes Anglorum, Aquitanorum decus ab omnibus prædicaris. Hæc tantum superest, ut Jesum Christum horum munerum largitorem agnoscas et exoptes conservatorem. Ego vero considerans de quorum progenie originem duxeris, gratias [ago] Domino Deo meo quod pro talibus talis nobis filius, quasi novus quidam splendor, illuxit, in quo cum omnium antecessorum virtutes convenerint, maxime tamen in te spiritum Christianissimi regis David gaudeo quiescere; unde divina providentia actum existimo, ut illius mundissimæ manus balteo te cinxerunt militari, per quas Christi gratia virtutem tibi castitatis illius, humilitatis et pietatis infunderet. Quoniam autem recenti morte illius contristatus, vitam ejus et mores sicut nunc amor, nunc timor, nunc spes, nunc dolor meum variant affectum, non historiando, sed I. mentando, brevi stylo collegi, te quasi pietatis illius hæredem intimi cordis dilectione suscipiens, ipsam tibi lamentationem destinare curavi. In qua cum laudabilem ejus vitam et pretiosam Jegeris mortem, illam imiteris ut ista consequi merearis. Omnis enim laus in fine canitur, nec inchoantibus præmium promittitur, sed perseverantibus datur. Omnipotens Deus conservet in te et augeat gratiam suam, excellentissime et illustrissime domine.

De sancto rege Scotorum David.

Religiosus et pius rex David migravit e mundo; qui, licet dignum tali animæ locum invenerit, mors tamen ejus planctum nobis indicit. Quis enim non luceat virum tam necessariis mundo, rebus humanis exemptum, nisi is qui rebus humanis pacem invidet et profectum? Rex enim iste mansuetus, rex justus, rex castus, rex humilis, quis facile dixerit, quid utilitatis humanæ vitæ contulerit; quem mansuetudo amabilem, justitia terribilem, castitas compositum, humilitas communem fecerat? Quæ omnia si in privato quolibet laude dignissima judicantur, quanto magis in rege cui potestas dat licere quodlibet; cujus vitiis facile favent inferiores, proni ad imitandum, prompti ad adulandum, cum et impudens præstet audaciam, libido vero acuat et accendat luxuriam? Scimus enim eum regnum non appetivisse sed horruisse, magisque illud ob alienam necessitatem suscepisse quam

dominandi libidine victum avide invasisse; unde et obsequia illa quæ a gente Scotorum in novella regum promotione more patrio exhibentur ita exhorruit, ut ea vix ab episcopis suscipere cogeretur.

Sublimatus vero in regem, nihil superbum in moribus, nihil in verbis crudele, nihil inhonestum præferebat in factis, unde tota illa gentis illius barbaries mansuetata tanta se mox regi benevolentia et humilitate substravit, ut naturalis oblita sævitæ, legibus quas regia mansuetudo dictabat colla submitteret, et pacem quam eatenus nesciebat gratanter exciperet, unde non immerito dilectus a Deo et hominibus videbatur; dilectus a Deo plane, qui statim in ipsis regni sui initiis ea quæ Dei sunt diligenter exercuit, in ecclesiis construendis, in monasteriis fundandis, quæ et ampliavit possessionibus et honoribus cumulavit. Cum enim ipse in toto Scotorum regno tres vel quatuor tantum inveniret episcopos, ecclesiis cæteris sine pastore tam morum quam rerum dispendio fluctuantibus, ipse tam de antiquis quas reparavit, quam de novis quas ipse erexit decedens novem reliquit. Monasteria autem ordinis Cluniacensis, Cisterciensis, Tyronicensis, Aroensis, Præmonstracensis, Belvacensis, non pauca, non parva, plena fratribus dimisit. Inter quos sic fuerat quasi unus ex ipsis et bona laudans, et si qua minus laudanda emergebant verecundiæ dissimulans, subtractus omnibus, sollicitus pro omnibus, multa largiens et nihil exigens. O dulcis anima quo abisti? quo recessisti? Ubi oculi illi pleni pietatis et gratiæ, quibus et congaudere cum gaudentibus et flere cum flentibus (Rom. xii) consuevisti?

Vidi ego oculis meis cum aliquando paratus ire venatum pede in caussili posito equum vellet ascendere, ad vocem pauperis audientiam sibi dari postulantis, quod pedem retraxerit, relictoque equo et regressus in aulam, eadem die ad propositum non reversurus, causam pro qua fuerat appellatus benigne et patienter audierit. Consueverat præterea ad ostium aulæ regiæ sedens pauperum et vetularum, quæ certis diebus de singulis quocunque veniebat regionibus vocabantur, causas diligenter audire, et singulis cum multo sæpe labore satisfacere. Nam sæpe litigabant cum illo, et ipse cum illis, cum ipse nollet contra justitiam personam pauperis accipere, et ipsi nollet rationi quod ostendebat acquiescere. Denique si contingeret ut sacerdos, vel miles, vel monachus, vel dives vel pauper, vel civis vel peregrinus, vel negotiator vel rusticus cum eo haberet sermonem, ita cum singulis de suis negotiis et officiis convenienter et humiliter disse-rebat, ut singulus quisque sua eum tantum curare putaret, et sic omnes jucundos et ædificatos dimitteret. Tactus quippe infirmitate qua fuerat carne solvendus, feria quarta, id est xiii Kalendas Junii, cum intellexisset dissolutionem sui corporis imminere, vocatis familiaribus suis quod de se ipse sen-

tiebat incunctanter exposuit. At illi more humano A successoribus et basilicis veneratus est, cum sanctis virginibus quarum pudicitiam imitatus est, cum mundi contemptoribus quos sibi mammona iniquitatis constituit, quibus se Christi nomine cum omni humilitate substravit. Adsit ei illa misericordiae mater, quae quanto caeteris constat esse potentior, tanto ipsius pietas sit efficacior! Ego autem, licet peccator et indignus, memor tamen beneficiorum tuorum, dulcissime domine et amice, quae mihi ab ineunte aetate mea impendisti, memor gratiae in qua me nunc ultimo suscepisti, memor benevolentiae qua me in omnibus petitionibus exaudisti, memor munificentiae quam exhibuisti, memor amplexuum et osculorum in quibus me non sine lacrymis omnibus qui aderant admirantibus dimisisti, libo et

Est autem crux illa longitudinem habens palmæ de auro purissimo mirabili opere fabricata, quae in modum thecae clauditur et aperitur. Cernitur in ea quaedam Dominicae crucis portio (sicut saepe multorum miraculorum argumento probatum est), Salvatoris nostri imaginem habens de ebore densissime sculptam, et aureis distinctionibus mirabiliter decoratam. Hanc religiosa regina Margareta, hujus regis mater, quae de semine regio Anglorum et Hungariorum exstitit oriunda, allatam in Scotia quasi munus haereditarium transmisit ad filios. Hanc igitur crucem omni Scotorum genti non minus terribilem quam amabilem cum rex devotissime adorasset, cum multis lacrymis peccatorum confessione praemissa, exitum suum caelestium mysteriorum perceptione munivit. Deinde relatus in thalamum, venientibus sacerdotibus ut sacrae unctionis sacramenta complerent, assurrexit ut potuit, ac de lectulo in terram se dejiciens, salutare illud officium cum tanta devotione suscepit, ut clericos paulo festinantius psallentes, manu simul ac sermone compesceret, singulis verbis ipse intenderet, ipse singulis orationibus responderet. Omnibus igitur rite peractis, cum maxima carnis ac mentis quiete diem expectavit extremum, suos diligenter obtestans quatenus mox ut ipse decederet mortem suam omnibus propalarent. *Quanto citius enim, inquit, mors mea innotuerit, tanto citius amicorum meorum beneficiis aliquid mihi consolationis pietas divina praestabit.* In hac ei devotione dies clauditur, cui sequentem in magna tranquillitate continuavit et noctem.

Die autem Dominica quae Christi ascensionem praecedebat, id est Kal. Junii illucescente, cum sol isle noctis tenebras emergens radiis suae lucis abigeret, ipse a corporis tenebris ad verae lucis gaudia commigravit, cum tanta tranquillitate ut videretur non obliisse sed obdormisse, cum tanta devotione ut inventus sit utrasque manus junctas simul supra pectus suum versus caelum erexisse. Subvenite, sancti Dei; occurrite, angeli Domini, suscipite animam vestro dignam consortio, collocate eam in sinu Abrahamae cum Lazaro, quem non despexit sed fovit, cum sanctis apostolis et martyribus, quorum memorias diligenter extruxit et coluit, cum Christi sacerdotibus et confessoribus quos in suis

B pro te lacrymas meas resolvo, affectum meum et totum spiritum meum refundo. Hoc pro te Deo meo sacrificium offero. Hanc beneficiis tuis vicissitudinem rependo. Et quia hoc minimum est, ibi mens mea ex intimis medullis tui recordabitur, ubi pro salute omnium Patri quotidie Filius immolatur.

De genealogia regum Angliae, et regis David Scotiae.

Quoniam de optimis moribus religiosi regis David pauca descripsimus, dignum duxi genealogiam, quae et tua est, dux illustrissime Henrice, breviter veraciterque subtexere, ut cum videris quanta fuerit antecessorum tuorum probitas, qualis in eis virtus innituerit, qualis splenderit pietas, agnoscas etiam quam naturale tibi sit abundare divitiis, florere virtutibus, victoriis illustrari, et quod his omnibus praestat, Christiana religione et justitiae prerogativa fulgere. Est enim ad optimos mores obtinendos maximum incentivum, scire se ab optimis quibusque nobilitatem sanguinis meruisse, cum ingenuum animum semper pudeat in gloriosa progenie degenerem inveniri, et contra rerum sit naturam de bona radice fructus malos pullulare. Sicut igitur in veracissimis et antiquissimis historiis vel chronicis potui reperire, a te ipso, virorum clarissime, exordium sumens, et per gloriosissimam matrem tuam aviamque clarissimam ascendens breviter usque ad ipsum Adam, patrem cunctorum mortali-
D lium lineam tibi tuae cognationis ostendam, ut postmodum omissis antiquissimis quorum historias vetustas ipsa delevit, per excellentiores Angliae reges, eorum sublimiora quaeque gesta summatim tangendo redeamus, ut, cum videris tantam eorum gloriam morte ac vetustate perisse, eosque pro vitae meritis caeleste praemium quod perire non potest meruisse, discas semper divitiis gloriaeque mundiali praeferre justitiam, ut post vitam temporalem pervenias ad aeternam. Amen.

Tu igitur, vir optime, filius es gloriosissimae imperatricis Mathildis, cujus fuit mater christianissima et excellentissima Anglorum regina, Mathildis filia sanctissimae feminae reginae Scotorum Margaretae, quae nominis sui splendori morum sanctita-

tem præferebat. Hujus pater Edwardus, qui fuit A imperio, et ita primus omnium monarcha Angliæ filius Edmundi regis invictissimi, cujus pater Edred, cujus pater Aedgarus pacificus, cujus pater Eadmundus, cujus pater Edwardus senior, cujus pater nobilis Aluredus, qui fuit filius Adelwulf regis, qui fuit regis Egbrichti, cujus pater Alchmundus, cujus pater Efa, cujus Eppa, cujus pater Ingles, cujus frater fuit famosissimus rex Ine nomine, quorum pater Ceonred, qui fuit filius Ceolwald, qui fuit Cutha, qui fuit Cuthwine, qui fuit Chealin, qui fuit Cheuric, qui fuit Creoda, qui fuit Geordic, qui fuit Elesia, qui fuit Eda, qui fuit Gewis. Iste fuit caput gentis suæ, a quo et tota gens illa nomen accepit. Hujus pater fuit Wig, cujus pater fuit Frewine, cujus pater Freodgar, cujus pater Brand, cujus pater Bealdag, cujus pater Woden. Qui fuit filius Frede- B wald, qui fuit Freolof, qui fuit Frederewlf, qui fuit Fingondwlf, qui fuit Geta, qui fuit Gearwa, qui fuit Bou, qui fuit Celdwa, qui fuit Heremod, qui fuit Itermod, qui fuit Halhra, qui fuit Wala, qui fuit Beadwig, qui fuit Sem, cujus pater Noe, cujus pater Lamech, cujus pater Mathusale, cujus pater Enoch, qui fuit filius Malaleel, qui fuit Cainan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit filius Adam patris omnium.

Seth natus est pro Abel quem occidit Cain (*Gen. 17*). Sicut autem in Abel Christi passio, ita et in Seth Christi est resurrectio figurata. Seth enim Hebraicum nomen est, et lingua Latina dicitur *resurrectio*. Ab hoc igitur Seth ducitur generatio usque ad Enoch, qui vivus a Domino translatus cum sancto Elia, Antichristi præstolatur adventum. Inde venit ad Noe, qui solus cum filiis et uxoris meruit mundo pereunte salvari, cujus primogenitus Sem a patre meruit benedici. Dicunt Judæi hunc fuisse sacerdotem summi Dei, et postea Melchisedech fuisse vocatum, qui in figura sacerdotii nostri panem offerebat et vinum, unde in psalms Christo dicitur: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (*Psal. cix*). Ab isto igitur Sem genealogia ducitur usque ad Woden, qui tantæ auctoritatis fuit apud suos, ut feriam quartam quam Romani gentiles diem Mercurii appellabant, ejus nomini consecrarent; quæ consuetudo ab Anglis hodie servatur, vocant enim eundem diem Wodensdei, id est diem Woden.

Porro a Woden linea cognationis tuæ tenditur usque ad Getam, qui et ipse tantæ sapientiæ et virtutis habitus est, ut a paganis pro Deo coleretur. Unde proceditur ad christianissimos reges Angliæ, Ingles et Ine. Quorum Ine cum potentissimus regum Angliæ esset, relicto regno, peregrinus profectus est Romam, ibique feliciter peregrinans, tandem ad cœlestem mansionem feliciter conscendit. Ab Ingles vero linea cognationis tuæ tenditur usque ad Ebrichtum, qui tantæ fuit probitatis, ut universam Angliam ex Australi parte Humbræ, quæ pluribus regibus eatenus divisa subjacuerat, suo subjungaret

A imperio, et ita primus omnium monarcha Angliæ diceretur.

De edelwifo rege.

Cujus filius fuit Edelwif, futuri certe generis sui splendidissimum caput, et de qua sanctissimi fructus virentur pretiosissima radix. Hic in regno tereno semper meditabatur cœleste, ut manifeste daretur intelligi eum non victum cupiditate, sed charitate provocatum, alienæ necessitati regnando consulere, non suæ voluntati dominando satisfacere. Erat enim pater orphanorum et Judex viduarum, ecclesiarum defensor, propagator monasteriorum. Eleemosynis sane sic operam dabat ut totam terram suam pro Christo decimaret, et partem decimam per ecclesias monasteriaque divideret. Tandem cum multo apparatu Romam profectus, integro anno ibi perendinavit, loca sancta frequentans, vigiliis et orationibus vacans, eleemosynas multas pauperibus erogans. Sed et ecclesiis beatissimorum Petri et Pauli, ipsique summo pontifici pro regia munificentia plurima largitus est munera. Et sic cum multarum virtutum stipendiis reversus in Angliam, post biennium regnum inter filios sapienter divisit. Per singula territoria sua pauperes alendos ac vestiendos distribuit, thesauros suos misericorditer *dispersit* et *dedit pauperibus* (*Psal. cx1*); ex quibus non modicam portionem ecclesiis apostolorum Romæ et summæ sedis episcopo delegavit, et sic in senectute bona collectus est ad patres suos, regnum certe non amittens sed mutans, temporale deserens et æternum adipiscens.

De piissimo rege Alfredo.

Cujus filius fuit illud Anglorum decus, regum gemma, virtutum exemplar Aluredus, cæteris fratribus suis junior ætate, sed annosior virtute, unde et a patre plus cunctis fratribus amabatur, ob morum scilicet suorum similitudinem, et spiritualis cujusdam gratiæ privilegium quæ in eo adhuc puero mirabiliter refulgebat. Unde cum pater cum adhuc puerulus esset, cum multis militibus maximisque donariis Romam misit, ut sanctissimorum apostolorum precibus commendaretur, et a summo pontifice benediceretur; venerabilis autem summus sacerdos Leo qui tunc Ecclesiæ Romanæ præfuit, vultum et statum pueri contemplatus, cum in eo divinæ præsentiam majestatis scintillantium virtutum indicia persensisset, tempus et ætatem regnandi regiæ unctionis sacramento præveniens, sicut quondam Samuel puerum David, ita eum in regem sanctissimus præsul devotissime consecravit. Verum postmodum cum patre Romam repetens, paternorum bonorum in omnibus cooperatur et adiutor esse promeruit. Hic ab ipsa pene infantia sua legere et discere dulce habuit, circa ecclesias assiduus, in orationibus frequentissimus, obediens parentibus, sociis humilis ac devotus. Ita meditabatur in ætate puerili quod senex devotus implet. Denique portionem psalterii in qua maxime delectabatur parvo volumine scriptam in sinu semper circumferebat,

ut quoa pectus illud interius ruminabat, ab exterioris sui hominis pectore recederet.

Cum vero post mortem fratrum suorum, cum quibus aliquo tempore regnavit, ad eum totum regnum hæreditario jure transisset, sublimior omnibus factus est omnium servus, ut posset dicere cum Propheta : *Exaltatus autem humiliatus sum, et non sum confusus (Psal. LXXXVII)*. Ita se bonis amabilem, impiis terribilem, ecclesiarum ministris pavidum, amicis et sociis jucundum, pauperibus mitem et largum exhibuit, ut videretur omnium hominum moribus ac naturæ congruere, omnibus utilis ac necessarius esse. Et quod nunc raro invenitur in terris, illam maximam regis credidit dignitatem, nullam in ecclesiis Christi habere potestatem. *Illæ, inquit, regnantis dignitas si se in regno Christi quæ est ecclesia, non regam sed civem cognoscat, si non in sacerdotes legibus dominetur, sed Christi legibus quas promulgaverunt sacerdotes humiliter subjiciatur.* Porro Constantini imperatoris piissimi imitabatur exemplum, qui, cum urbi præfuisset et orbi, ad Christi fidem conversus tantam sacerdotibus reverentiam exhibebat, ut, cum ad eum aliquando episcopi scriptas chartulis querimonias adversus invicem detulissent, convolvens eas in sinu jusserit igne consumi. *Non est meum, inquit, de sacerdotibus judicare, vocansque episcopos, inquit : Patres sanctissimi, nolite iudicio contendere, præsertim apud nos, de quorum erratibus vestrum est judicare. Sed si quid inter vos ortum fuerit quæstionis, modeste tractetur in ecclesia, ne aliquid quod vestram sanctitatem dedecet ad eorum qui foris sunt notitiam transferatur. Ego quæpiam certe si de ordine vestro cernerem cum muliere peccantem, proprio eos pallio operirem ne qua religioni vestræ impiis detrahendi daretur occasio.* Hujus itaque aliorumque regum sanctorum beatus Aluredus secutus exemplum, ipsius mundi principis adversum se provocavit invidiam. Denique sicut quondam sanctum Job (*cap. 1*), ita hunc Satan petiit ad tentandum : *Nunquid, inquit, Aluredus frustra colit Deum? Et Dominus ad eum : Ecce in manu tua sunt cuncta quæ possidet, tantum ne in eum extendas manum tuam.*

Egressus itaque Satan a facie Domini immisit ei inimicos pessimos, Dacos scilicet et Frisones, a fide Christi alienos ; qui cum multa classe venientes in Angliam, maximam regni portionem rapinis, incendiisque consumunt. Quos cum rex strenuissimus sæpius repulisset, permisi sunt tandem prævalere, totamque in tantum occupare provinciam, ut rex Christianissimus fuga sibi consulens, exutus regno cum paucissimis familiarium suorum in silvis ac paludibus delitesceret, ac suam suorumque vitam piscium captura transigeret. In omnibus his non peccavit Aluredus labiis suis, nec stultum quid contra Deum locutus est. Nec tantum tristabatur quod regnum amiserat, quantum gratulabatur quod vacandi Deo tempus congruum et locum opportu-

num invenerat. Sed hactenus Christi miles fuerat comprobandus. Quadam igitur die cum sociis in præda piscium occupatis, in tuguriunculo residens meditaretur in lege Dei, hymnicis Davidicis proscriptionis suæ solaretur injuriam, adfuit quidam in habitu peregrino vir venerandi vultus stipem humiliter petens. At rex ut erat vultu hilaris animoque jucundus, utrasque ad cælum erigens manus : *Gratias, inquit, Deo, qui pauperem suum in paupere visitavit, qui, licet dat omnibus affluenter, et non impropere, dignatur tamen et quod dedit exigere, et quod exegerit restituere cum usura.* Sed quid ageret servus Dei? Nihil præter unum panem et in amphora vini modicum habebat ; vocat itaque ministrum, et *Heus ! inquit, o puer, quid faciemus? Christus adest, qui quondam thesauros regios in suis pauperibus visitabat, hujus paniculi nostri poculique parvissimi non dedignatur angustias. Frange itaque, cito frange esurienti panem istum et vinum divide ; totius victus nostri partem mediam Christus accipiat, mihi ac famulioræ meæ pars media reservetur.* Gratias egit regis munificentis pauper, nullumque paludibus impressum relinquens vestigium, vel discessit vel evanuit.

Inventus in conclavi panis integer, vini que in amphora pristina quantitas regem erigit in stuporem, cum ecce hi qui piscatum ierant redeunt, tantam piscium multitudinem attulerunt, ut præcedens miraculum sequentis magnitudine augetur. Sequenti nocte cum psalmis et orationibus ac salubri meditatione vigiliis protelasset, in somnum tandem resolutus, videt virum prope assistere, facie splendidissima, nigro capillo, oculis lucentibus, quem pontificalia illustrabant insignia, librum auro gemmisque fulgentem in pectore præferentem. Qui cum ei de diligendo Deum, de servanda justitia, de misericordia in pauperes, de reverentia in sacerdotes monita sacra dedisset, ipse iterum adjecit : *Patientiam tuam, o mi Aluredæ, Christus ex alto prospiciens, laboribus tuis et ærumnis finem imposuit. Mane itaque facto cum ad proximum navigaveris littus, cornuque proprio ter insonueris, aderunt tibi fortis auxiliarii de amicis tuis optimis, quorum consilio cum reliquum exercitum congregaveris, aggredere hostes, victoria sine dubio illustrandus.* Sic Sanctus.

At rex, palpitantibus oculis, in eum respiciens : *Quisnam es tu, inquit, o beatissime, qui exsuli huic tam boni nuntii bajulus advenisti? Et sanetus : Cathbertus, ait, vocor Lindisfarnensis quondam episcopus, tui tuæque gentis curam gerens : cui die hesternæ in tuæ mentis proposito devotionemque probarem, tuum hospitium visitanti panem vinumque, totum scilicet victum tuum, misericorditer divisisti. Scias igitur te tuosque filios, me patrocinate, si tamen ambulaveritis in viis Domini, totius Angliæ monarchiam obtenturos. Memento autem mei cum bene tibi fuerit.* Et, his dictis, lux cum loquente disparuit. Mane autem cum amicorum occurso, reliqui quoque exercitus qui sequebatur adventu,

rex nocturnæ promissionis sensisset effectum, post amplexus et oscula et susas super invicem lacrymas, rex in medio stans tali oratione suum animavit exercitum :

Gratias ago Deo meo, commilitones, qui non amovit orationem meam et misericordiam suam a me. Ipse enim percussit et sanat, mortificat et vivificat, pauperem facit et ditat, humiliat et sublevat, ipse Dominus faciens pacem et creans malum, ipse Dominus faciens omnia hæc; hactenus pro peccatis nostris flagellans flagellavit nos Deus, sed morti non tradidit nos. Respexit iterum in orationem humilium et non sprevit preces eorum. Ecce illo miserante reliquæ Anglorum salvæ fient. Quis dubitet? Quis nos de tot latibulis evocavit, de tot regionibus congregavit, et inter paganorum frementes copias timore deposito ad hoc colloquium quosdam singillatim, quosdam cum sociis venire coegit? Agnosce ergo quia hostes nostri conturbati sunt et commoti sunt, tremor apprehendit eos. Non enim in virtute sua aut fortitudine manuum suarum prævulerunt super nos, sed dextera Dei et virga furoris ejus non tam in nos quam in nostra peccata desævians, paganorum usus est crudelitate, in purgationem et non in destructionem. Ecce iterum oculi Domini super nos, et aures ejus ad preces nostras. Viriliter proinde agite et confortetur cor vestrum, quoniam secundum multitudinem dolorum nostrorum quos hactenus perpessi sumus, consolationes ejus lætificabunt animas nostras. Cogitate, qui adversum quos, qui ratione, qui insuper necessitate pugnamus. Christiani contra paganos, pii contra impios, contra superbos, contriti corde et humiles spiritu dimicamus. Et qua ratione. Ecclesias certe destruxerunt, altaria suffoderunt, non ætati, non ordini, non denique sexui pepercerunt. Præterea non aliena petimus, sed nostra repetimus. Nostra nobis eripuerunt, nostra possident, nostra luxuriose consumunt, nostra in idolorum suorum sacrificiis expendunt. Certe si necessitatem quæris pugnandi, audi brevier. Ne ulterius gentes Christiano nomini irreverenter insultent, ne Deo vero idola præferant, ne quod nostris peccatis exigentibus de nostris toties victoriam reportarunt, dæmonum quos colunt virtuti ascribant. Postremo ne diripiantur uxores nostræ, ne captiventur filii, ne virgines violentur, ne impii et perversi totam Anglorum nobilitatem ad degenerem transferant servitutem. Quoniam igitur suscepimus de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis nostris jam probati, jam examinati, jam purgati congregiamur secure, cum nobis sit et fides certior et causa justior, quos Christus invitat, quos pietas provocat, quos urget necessitas, quibus Christus adest, quibus favent angeli, quibus sancti præsto sunt, quibus de cæla oracula divina resultant.

Hæc cum dixisset, nocturnæ visionis cunctis audientibus retexit oraculum. Quo audito, acclamavit populus : *Dominus dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus. Statimque corre-*

ptis armis in hostes ruunt. Et mox sicut fluit cera a facie ignis, sic perierunt pagani a facie Dei. Sternantur, fugantur, dissipantur. Relictoque nominatissimo vexillo suo quod, quia dæmoniaco instinctu corvina effigie deformaverant, Raven vocabant : quotquot manus persequentium evadere potuerunt silvarum quæsiere latibula. Ab illa die deinceps erat Aluredus vir in cunctis prospere agens, quoniam Dominus erat cum illo, et omnia opera ejus dirigebat, donec fugatis hostibus vel subactis requiesceret terra post Dominum et post Aluredum servum ejus. In diebus autem pacis non otio torpuit, aut vanis spectaculis otiosive discursibus tempus perdidit, sed legere, et scribere, et sacros apices in linguam Anglicam vertere laborabat. Exstant parabolæ ejus plurimum habentes ædificationis, sed et venustatis et jucunditatis. Leges Christianissimas et scripsit et promulgavit, in quibus fides ejus et devotio in Deum, sollicitudo in subditos, misericordia in pauperes, justitia circa omnes cunctis legentibus patet. In restaurandis ecclesiis quas impia manus everterat, in reparandis, ditandis, ornandis monasteriis desudabat. Inter quæ duo nobilissima monasteria, unum monachis in loco qui dicitur Edelingehæie, alterum feminis in civitate quæ Scettebprig dicitur, multis sumptibus condidit, multis possessionibus ditavit, multis donariis adornavit. Permaximam præterea curam gerebat, ne a vicecomitibus et ministris pauperes opprimerentur, et indebitis exactionibus gravarentur. Unde celebre factum est nomen ejus per universum orbem, etiam in magna urbe Roma; quippe qui donaria multa ac largissimas elemosynas sæpe mittebat apostolorum ecclesiis et ipsi summo pontifici. Summus vero pontifex tantam devotionem gratanter amplectens, piis precibus ejus inclinatus scholam Saxonum ab omni tributo et telonio absolvit. Sed et donaria plurima, insuper et partem ligni Dominici regi transmisit. Audiens etiam famam ejus Jerosolymitanus patriarcha, et ipse regem pretiosis exeniis muneravit. Sane de annuo censu qui ei pendebatur justissima distributione ordinavit, ut pars tertia bellatorum deputaretur stipendiis, pars tertia in mercedem et victum operariis cederet, pars vero tertia regis muneribus quæ munificentissime advenientibus tam divitibus quam pauperibus largiri consueverat, servaretur. Qualiter autem sui meminerit peregrini, Danelmensis ecclesiæ libertas et possessio hodieque demonstrat. Rex igitur Aluredus cum regnasset novem et viginti annis et mensibus sex, de regno terreno ad regnum cæleste transcendit : Aedwardum filium suum, regni morumque suorum relinquens hæredem.

De rege Edwardo seniori.

Erat autem in scientia litterarum patre minor, sanctitate vero non multum inferior, sed superior potestate. Multo enim lætius quam pater regni sui fines dilatavit, urbes et novas condidit, et dirutas renovavit. Impiissimam Dacorum gentem quam

pater ejus non expulerat, rebellantem sibi multis contritam præliis vel fugavit penitus, vel misera servitute compressit, et insulæ faciem in antiquæ pulchritudinis speciem reformavit. Adjecit etiam decoris plurimum soror regis Aelfleda, sexu quidem femina, sed animo ac virtute plus viro, quæ exceptis his quas rex ædificaverat urbes construxit, Bruneshurch, Bruge, Scorgate, Thamewrthe, Swaford, Edelbirath, Werewicum, Ciresbirith, Warebirich, Runconere, Liecestre. Ipsa pugnavit contra Walenses et vicit, et Derebi expugnavit et cepit. Tantaque fortitudine emicuit, ut a pluribus rex diceretur. Igitur rex Edwardus, vir mansuetus et pius, omnibus amabilis et affabilis, adeo omnium in se provocabat affectum, ut Scoti, Cumbri, Walenses, Northumbri, et qui remanserant Daci, cum non tam in dominum et regem quam in patrem eum omni devotione eligerent. Tanta debine modestia regebat subditos, tanta justitia inter proximum et proximum judicabat, ut contra veritatem non dico nihil velle, sed nec posse videretur; unde fertur quibusdam iratus dixisse: *Dico vobis, si possem vicem vobis reddidissæm.* Quid non posset rex in subditos, dominus in servos, potens in infirmos, dux in milites? Sed quidquid non dictabat æquitas, quidquid veritati repugnabat, quidquid non permittebat justitia, quidquid regiam mansuetudinem non decebat, sibi credebatur impossibile. Ipse novum monasterium Wintoniæ fundavit, et mater ejus sanctissima femina Elswida monasterium virginum in eadem civitate construxit. Vixit autem rex Aedwardus in regno viginti quatuor annis: et genuit filios et filias. Ex nobilissima femina Egwina filium suum primogenitum Adelstanum. Ex regina Aedgiva, Aedwinum, Edmundum, Edredum, et quatuor filias; quarum prima Edburga in Dei sponsam eligitur et consecratur. Altera ab Ottone Romanorum imperatore in matrimonium sumitur. Tertia ad Carolum regem Francorum ab eo duccenda destinatur. Quartam rex Northanhymbrocum in matrimonium sortitur.

Ferunt quidam regem aliquando inter missarum solemnium factum in excessum mentis contra morem suum risisse. Mirantibus qui aderant, et tempore opportuno causam sciscitantibus, ait rex: « Convenit Dacis et Northgensibus prædatum venire in Angliam. Congregata in portu magna navium multitudo, illatis quoque armis comportatisque cibariis navigaturis necessaria parabantur. Et jam navigandi tempus advenerat, jam ventis vela, velis naves fuerant committendæ, cum ecce unusquispiam de domo vicina portui cum calice pleno meda egrediens, proceres invitat ad potum. Rident illi, iustat ille. Tandem probrosum eis nomen si non vel semel biberent imprecatus, cunctos pellexit a navi. Dumque calix succederet calici, assiduitateque bibendi succenderetur aviditas, ebrietas in loquacitatem, loquacitas prorupit in litem, lis Dacos provocat et armat in pugnam. Fit tumultus

inter convivas; dum cæca quadam amentia quisque in socium irruit, nesciens cui parceret, et quem feriret ignorans. Inter mutuas igitur cædes dum alii sternerentur, alii vulnerarentur, quidam fuga vitam reservant, quidam ascensis navibus maria secant, sicque dispersi omnes, ab intentione propositoque deficiunt. Hæc risus mei causa, quoniam risum fecit mihi Dominus, et quicunque audiet corridebit mihi. Spero autem in Deo meo, quoniam temporibus meis Angliam alienigenæ non gravabunt. » Cerne, quæso, regiam mentem quanta lux divinitus illustraverit; longe posita sensit, præsentia neglexit, et futura prospexit.

De rege Edelstano.

Dormivit autem cum patribus suis rex Edwardus, et regnavit Edelstanus filius ejus pro eo; ambulavitque in viis patrum suorum, non declinavit ad dextram neque ad sinistram; eandem in Deo fidem, in subditos gratiam, circa ecclesias devotionem, circa pauperes misericordiam, circa Dei sacerdotes retinens reverentiam. Contra hunc reliquiæ Dacorum more suo nefandum erigunt caput, sed contriti sunt sub pedibus ejus et redacti in pulverem. Rebellerunt ei Northymbri et Scoti, et fœdus quod cum eo pepigerant prævaricati sunt. Rex vero cum maximum congregasset exercitum, terra marique impio expugnaturus progreditur. Cum autem venisset in provinciam Lindisse, obviam habuit pauperum et medioerium turbam non modicam. Sciscitanti unde venissent, respondent de Beverlaco, ubi ad visitandas beati Joannis reliquias spe obtinendæ salutis advenerant. Quæsiuit rex, si quem voti sui obtinuissent effectum: et unus illorum: *Ego, inquit, cæcus natus ad sanctissimi viri corpus lumen recepi.* Et alter: *Ego claudus ex utero matris sancti Joannis orationibus, ut ipse vides, sanus incedo.* Audiens autem hæc et his similia rex Christianissimus: *Magnus est, inquit, iste Joannes, et utile credo in hoc magno negotio tanti viri nobis conciliare gratiam et auxilium implorare. Quoniam igitur fas non est talem nos regni nostri invisitatum præterire patronum, præcedat exercitus noster via regia, ego cum paucis sepulcrum ejus de quo tanta audio, ejus misericordiam invocaturus adire curabo.* Veniens deinde ad sancti tumulum rex illustrissimus, post excubias more patrio celebratas, post orationes corde supplici fusas, cum pavimentum devotissimis lacrymis perfudisset, protractum e vagina cultellum sacris imposuit altaribus: *Ecce, inquit, beatissime Joannes, sponsionis meæ vadimonium, ut, cum auxilio tuo subactis hostibus cum prosperitate rediero, digno illud pretio redimam, et quoad vixerò, tibi gratus et devotus existam.* Revertitur deinde ad exercitum suum rex, et mox hostium fines potenter invadit. Et jam tempus advenerat præliandi, cum præcedenti nocte rex oppressus somno, sanctum Joannem sibi aspici assistentem, et ut secure congrederetur hortantem: *Devotionem, inquit, tuam*

quam circa sepulcrum meum exhibuisti, gratanter amplectens, orari pro te Deum meum, et exaudivit vocem meam. Observa igitur, et audi vocem meam; ut ambules in viis patrum tuorum, et inimicus ero inimicis tuis, et affligentes te affigam, et custodisti te gratia Dei. Hæc dicens, disparuit. Mane autem facto, rex in hostes irruit, potitusque victoria regem Scotiæ ad ditionem coegit. Cumque situm terræ illius non parvo tempore explorasset, accepto obside regis filio, reversus est Eboracum. Inde tendens Beverlacum, cultellum suum multarum possessionum maximæque libertatis largitione redemit. Cum autem vixisset postea sexdecim annis regnando mortuus est; et regnavit Edmundus frater ejus pro eo.

De nobili rege Edmundo.

Erat autem patris Edwardi in omnibus imitator; homo simplex et rectus, et timens Deum (*Job 1*), et usque ad finem vitæ suæ permanens in innocentia sua. Promotus vero in regnum zelo zelatus est pro fide Christi, nimisque ægre ferens paganorum reliquias cultura idolorum regni sui fœdare decorem, quinque nobilissimas civitates, Lincolniam, Leicestriam, Stanfordiam, Snotingham, Derebt, quas eatenus incoluerant, de manibus eorum extorsit, omnique infidelitate abrasa Christianæ fidei lumine illustravit. Purgato autem ab alienigenis regno, et sibi in omni parte subjecto, monasteriorum et ecclesiarum maxime curam habuit, consilio sanctissimi Dunstani, et statuenda statutis, et corrigenda correxit. Hic Clastingberi beato Dunstano ut in monachorum habitationem fundaretur commisit, et multa alia bona, sancto Dunstano cooperante, disposuit. Cum igitur Anglia sub tanto patre magis quam rege pace magna et gloria floreret, immatura ejus morte, quam exactis in regno quinque annis et septem mensibus nefanda proditione incurrit, subito dolore et timore emarcuit.

De Edredo rege.

Successit ei in regnum frater suus Edredus, et ambulavit in viis fratris sui; beati Dunstani consilii in omnibus obediens, et justissimis legibus subditos regens. Erat enim tantæ probitatis, ut rebellantes sibi Northymbros et Scotos facile vicerit, et in pristinam subjectionem sine magno labore redegerit. Hujus laudabilem vitam mors pretiosa conclusit. Cum enim ad regem ægrotantem beatus Dunstanus vocaretur, in ipso itinere audivit vocem angelorum in cœlo dicentium: *Rex Edredus nunc obdormivit in Domino.*

De Edwino rege.

Post quem suscepit regnum Anglorum Edwinus filius Edmundi regis, nec ambulavit in viis patrum suorum, sed in sancta illa progenie novus quidam Herodes emersit, qui cujusdam Herodiadis mulieris, videlicet impiissimæ contra Deum, contra leges, contra ipsius jura naturæ adulterinis abutebatur amplexibus, et consilia nequissima seque-

batur. Nec defuit spiritus Joannis qui in sancto viro Dunstano et regem argueret adulterantem, et adulteram dignis invectionibus verberaret. Quæ Jezabelitico spiritu incitata nostri Eliæ moliebatur interitum, fuissetque voti sui compos si non sanctus præmunitus a Spiritu exsilium patriæ prætulisset. Rex vero cum hujus nequissimæ deceptus consiliis, nec juste, nec prudenter regnasset, maxima regni sui parte exiit, quæ mox ad fratrem ejus Edgarum transfertur. Tandem compunctus renuntiavit adulteræ, et consilii sanioribus utebatur. Recordatus enim est Dominus patrum suorum regum, scilicet Christianissimorum, et ne quis de sacra illa stirpe periret, occasionem qua salvaretur invenit. Cum enim defunctus ab immundis spiritibus traheretur ad pœnam, quidam dæmonum mortem ejus quasi de infelicitate persecutoris sui gavisuro sancto nuntiat Dunestano. Qui mox resolutus in lacrymas tam diu ante misericordem Jesum pro eo supplicans, et plorans procubuit, donec a dæmonibus liberatus veniam quam sanctus petiit obtineret.

De Edgardo rege pacifico.

Defuncto igitur rege Edwino, frater ejus Edgarus successit. Erat enim filius Edmundi nobilissimi regis, qui fuit Edwardi senioris Christianissimi principis, qui fuit Elfredi victoriosissimi ducis. Iste Edgarus cunctis prædecessoribus suis felicior, nulli sanctitate inferior, omnibus morum suavitate præstantior, quasi stella matutina in medio nebulæ, et quasi luna plena in diebus suis luxit. Iste Angliis non minus memorabilis quam Cyrus Persis, Carolus Francis, Romulusve Romanis. Hic enim regnum Anglorum cœlesti quadam pace composuit, et multarum linguarum gentes, unius fœdere legis conjunxit, unde ei cum Salomone commune vocabulum fuit, ut *Pacificus* quod Salomon interpretatur communi omnium voce diceretur. Nec mirum. Ipso enim nativitatis suæ tempore angelos concinentes beatus Dunestanus audivit: *Pax Anglorum ecclesiæ hujus pueri qui nunc natus est tempore.* Sicut igitur aurora transactæ noctis tenebras radiis suæ claritatis depellit, ita hujus sanctissimi regis promotione per omnem Angliam nox infidelitatis expellitur, irarum et discordiarum tenebræ propelluntur. Tanta enim in verbis, in vultu, in moribus, interioris suavitatis indicia præferebat, ut, Deo cooperante, tota ei insula sine sanguine manus daret, et ad subdendum se ei Scotia, Cumbria, Wallia libens accederet. Eo namque regnante sol videbatur esse serenior, maris unda pacatior, terra fecundior, et totius regni facies abundantiori decore venustior. In diebus illius non tormenta, non crucees, non exsilium, nec proscriptio, quantum boni principis vel levis timebatur offensa. Omnibus igitur per Angliam in eundem dilectionis spiritum concurentibus, rex in ecclesiis construendis et ornandis, in monasteriis fundandis et ditandis, curam et operam impendebat. Denique per regnum Anglorum quadraginta cœ-

strui fecit monasteria, et alia monachis, et alia virginibus deputavit. Clastingebiri quod pater ejus fundaverat ipse perfecit. Abbdune, Burch, Lornei, Rameseie, et Wiltune monasterium virginum magno studio condidit, multa diligentia illustravit. Hieme et vere infra regnum suum usquequaque per singulas provincias transire solebat, judicia, mores, actus ministrorum et principum diligentia explorare, quomodo legum jura et suorum statuta decretorum servarentur subtilius investigare, ne pauperes a potentibus præjudicium passi opprimerentur, sollicitè præcavere. Præparaverat naves robustissimas, numero tria millia sexcentas; quibus redeunte æstate omnem insulam ad terrorem extraneorum, et ad suorum exercitacionem cum maximo apparatu circumnavigare provincias consueverat. Inter hæc sæpè eum episcopis virisque doctissimis, de lege Dei et sacris litteris conferebat, et quod ipse discere poterat, subditos docere non solum verbo sed etiam exemplo satagebat. Cumque diligenter episcoporum, clericorum, monachorum, vitam et mores investigatione prudentissima didicisset, vocatis ad se ecclesiarum et monasteriorum patribus, cum eis hujusmodi sermonem habuit.

Sermo regis Edgari ad clerum.

Quoniam magnificavit Dominus facere misericordiam suam nobiscum, dignum est, Patres reverentissimi, ut innumeris beneficiis illius dignis respondeamus operibus. Neque enim in gladio nostro possidemus terram, et brachium nostrum non salvavit nos, sed dextra ejus et brachium sanctum ejus, quoniam complacuit illi in nobis. Justum proinde est ut, quia omnia subjecit sub pedibus nostris, subjiciamus illi et nos animas nostras; et ut hi quos nobis subdidit, ejus subdantur legibus non segniter elaboremus. Et mea quidem interest laicos cum æquitatis jure tractare, inter virum et proximum suum justum judicium facere; punire sacrilegos, rebelles comprimere, eripere inopem de manu fortiorum ejus, egenum et pauperem a diripientibus eum. Sed et meæ sollicitudinis est, ecclesiarum ministris, gregibus monachorum, choris virginum, et necessaria procurare, et paci eorum et quieti consulere. De quorum omnium moribus ad vos spectat examen; si vivunt continenter, si honeste se habent ad eos qui foris sunt, si in divinis officiis solliciti, si ad docendos populos assidui, si victu sobrii, si habitu moderati, si in judiciis sunt discreti. Pace vestra loquor, reverendi Patres, si ista solerti scrutinio curassetis, non tam horrenda et abominanda ad aures nostras de clericis pervenissent. Taceo quod nec illis est corona patens, nec tonsura conveniens, quod in veste lascivia, in gestu insolentia, in verbis turpitudine, interioris hominis loquuntur insaniam. Præterea in divinis officiis quanta sit negligentia, cum sacris vigiliis vix interesse dignentur, cum ad sacra missarum solemniam ad ludendum magis quam psallendum congregari videantur. Dicam, dicam, quod boni lugent, mali rident; dicam

A dolens, si tamen dici potest, quomodo diffuunt in comessionibus et ebrietatibus, in cubilibus et impudicitis, ut jam domus clericorum putentur prostibula meretricum, et conciliabulum histrionum. Ibi alæ, ibi saltus et canius, ibi usque ad medium noctis spatium protractæ cum clamore et horrore vigiliæ. Sic, sic patrimonia regum, eleemosynæ pauperum, imo quod magis est! illius pretiosi sanguinis pretium profigitur. Ad hoc igitur exhaurerunt patres nostri thesauros suos; ad hoc fiscus regius detractis redditibus multis detumuit; ad hoc ecclesiis Christi agros et possessiones regalis munificentia contulit, ut deliciis clericorum meretrices ornentur, luxuriosa convivia præparentur, canes et aves ac talia ludicra comparentur? Hæc milites clamant, plebs submurmurat, mimi cantant et saltant; et vos negligitis, vos parcitis, vos dissimulatis? Ubi gladius Levi et zelus Simeonis qui ut scorto abutentes filia Jacob Sichimitas, eorum habentes figuram qui Christi Ecclesiam pollutis actibus sedant, etiam circumcisos succiderunt? Ubi spiritus Moysi qui caput vituli adorantibus etiam domesticis sui sanguinis non pepercit? Ubi pugio Phinees sacerdotis qui fornicantem cum Madianita confodiens, sancta hæc æmulatione Deum placavit iratum? Ubi spiritus Petri cuius virtute perimitur avaritia, hæresis Simoniaca condemnatur? Æmulamini, o sacerdotes, æmulamini vias Domini et justitias Dei nostri. Tempus faciendi contra eos qui dissipaverunt legem Dei. Ego Constantini, vos Petri gladium habetis in manibus. Jungamus dexteram, gladium gladio copulemus, ut ejiciantur extra castra leprosi, ut purgetur sanctuarium Domini, et ministrent in templo filii Levi, qui dixit patri et matri: « Nescio vos; et fratribus suis: Ignoro vos (Deut. xxxiii). » Agite, quæso, sollicitè ne pœniteat nos fecisse quod fecimus, dedisse quod dedimus, si viderimus illud non in Dei obsequium, sed in pessimorum luxuriam impunita libertate consumi. Moveant vos sanctorum reliquiæ, quibus insultant: veneranda altaria, ante quæ insaniant. Moveat vos antecessorum nostrorum mira devotio, quorum eleemosynis vesania clericorum abutitur. Proavus meus, ut scitis, totam terram suam ecclesiis et monasteriis decimavit. Sanctæ memoriæ avus meus Aluredus ut ecclesiam ditaret, non thesauris suis, non patrimonio, non sumptibus, non redditibus parcendum putavit. Avus meus Edwardus senior quanta contulerit ecclesiis vestram paternitatem non latet. Pater meus et frater ejus quibus donarii Christi altaria cumulaverunt meminisse vos decet. O Pater patrum Dunestane! contemplare, quæso, patris mei oculos ab illa lucida cæli plaga in te radiantes; audi querulas ejus voces cum quadam pietate in tuis auribus resonantes. Tu mihi, pater Dunestane, tu mihi de construendis monasteriis, de ecclesiis ædificandis consilium salubre dedisti, tu mihi adjutor in omnibus et cooperatores exististis: te quasi pastorem et episcopum animæ meæ, morumque meorum custodem elegi. Quando tibi non parui? Quos unquam thesauris tuis

consiliis prætulit? Quas possessiones te præcipiente non sprevi? Si quid pauperibus dandum existimabas, præsto fuit. Si quid conferendum ecclesiis iudicabas, non distuli. Si quid monachis clericisque deesse quereretur, supplivi. Æternam dicebas esse eleemosynam, nec aliam fructuosiore quam quæ monasteriis ecclesiisque confertur, qua et Dei servi sustentantur, et quod superest pauperibus erogatur. O præclara eleemosyna! o dignum pretium animæ! O peccatis nostris salubre remedium, quod a sinu Sibillæ in peregrini muris pellicula fetet, quod aures ejus ornat, quod componit digitulos, quod corpus dedicatum in bysso stringit et purpura. Hicne est eleemosynarum mearum fructus? Hicne est desiderii mei tuæque promissionis effectus? Quid huic patris mei querimonie respondebis? Scio, scio. Cum videbas furem, non currebas cum eo, nec cum adulteris portionem tuam ponebas. Arguisti, obsecrasti, increpasti. Contempta sunt verba: veniendum est ad verbera. Habes hic tecum venerabilem patrem Edelwaldum Wintoniensem episcopum, habes reverentissimum præsidem Wigorniensem Oswaldum: vobis istud committo negotium, ut episcopali censura et auctoritate regia turpiter viventes de ecclesiis ejiciantur, et ordinatè viventes introducantur.

Scientes igitur beati præsidis manum regis bonam secum, ab ecclesia Wintoniensi, Wigorniensi pluribusque aliis inhoneste viventes expulerunt, introducentes viros religiosos, qui novo quodam splendore universam insulam illustrarunt. O vere tunc beata Anglorum ecclesia, quam innumerabilium monachorum et virginum adornabat integritas, quam devotio plebium, moderatio militum, æquitas iudicum, terræ fecunditas lætificabat! Exultabat rex beatissimus suis temporibus ordinem suum rerum omnium invenisse naturam, cum homines Deo, terra homini, cælum terræ, justitia, fructu, acrum temperie debitum præstaret officium. Et ut noverimus quanta eum Deus, etiam in hac vita, bonorum operum mercede donaverit, cum aliquando ad maximam ejus festivitatem reges, comites multarumque provinciarum proceres convenissent, quadam die naves jussit parari, gratum habens ecclesiam Beati Joannis Baptistæ orationis obtentu navigio petere. Cum igitur comitibus et satrapis navibus plurimas delegasset, ipse cum octo regibus sibi subditis navem unam intravit; ad octo autem remos regibus totidem collatis, ipse in puppe sedens gubernatoris officio fungebatur. Dicit sane non potest cum quanta gloria, cum quibus divitiis celebrata est illa festivitas, cum viderentur ipsa elementa ejus nutui deservire, quem creatoris sui cernebant cum maxima devotione imperiis obedire; sed heu! nihil in terrenis æternum, nihil in caducis stabile, nihil in mortalibus immortale. Translato enim ad cælestia regna rege Aedgari, in regno terreno filius ejus Edwardus successit, qui injuste ab impiis interfectus, tum ob vitæ sanctitatem, tum ob

A mortis acerbiter sancti nomen et meritum Deo donante promeruit.

De rege Ethelrao.

Cui frater ejus Edelredus, filius scilicet Edgari et reginæ, in regnum successit, et a sancto Dunestano aliisque Anglorum episcopis inungitur et consecratur. Qui a beato Dunestano tale sortitur accepisse oraculum: *Quoniam Angli in sanguinem fratris sui regis sanctissimi conspiraverunt, non deficiet ab eis sanguis et gladius, donec superveniens populus ignotæ lingvæ eos in exterminium et in ultimam redigat servitutem. Novissime tamen visitabit eos Dominus.* Regnante igitur rege prædicto, Daci supervenientes magnam terræ partem igne ferroque vastaverunt. Tunc rex missis in Normanniam nuntiis Emmam filiam Richardi ducis sibi in uxorem dari et petiit, et accepit, cum jam de filia Torethi nobilissimi comitis filium suscepisset Edmundum. Ex Emma deinde duos habuit filios, Edwardum et Alfredum, de quibus postea dicemus. Tunc rex fortior solito, omnes per Angliam Dacos una die eademque hora missis epistolis jussit interfici. Quod Daci transmarini audientes in furorem versi, duce Suano cum innumerabili exercitu Angliam intrantes, diffusi sunt per provincias et dispersi, non ordini, non sexui, non ætati parcentes, nec ab ecclesiarum vel monasteriorum sacris et sanctuariis manus sacrilegas continentes. Quibus cum rex strenuissimus sæpius restitisset, prodicione tandem eorum factus inferior, reginam cum puerulis suis Normanniam misit, quos ipse postmodum exutus regno secutus est. Sed Suanus Dacus vel subita morte præventus, vel a sancto Edmundo invisibili poena percussus, cum apud inferos crudelitatis suæ stipendia recepisset, revocatus ab Anglis Edelredus regni infulis sublimatur, et iterum contra Dacos virtute potens erigitur. Contra quem Cuuth filius Suani rex Dacorum paternum odium exercere non desiit. Edelredus autem eum laboriosissime sed strenuissime regnasset triginta et septem annis, Londoniæ obiit, Edmundum filium suum laboris et regni relinquens hæredem.

De rege Edmundo, cognomento Ferreo latere.

De cujus mirabili fortitudine quidquid dicerem minus esset; unde ob invincibilem roborem corporis Prensyde, id est Ferrei lateris, nomen accepit. Sagitta ejus nunquam abiit retrorsum, et gladius ejus non est reversus inanis. Contra hostes leoninæ feritatis, erga suos columbinæ simplicitatis; quo nemo fortior, sed quo nemo suavior; quo nullus audacior, sed quo nemo cautior; quo in adversis nemo securior, sed quo in prosperis nemo temperantior. Porro Dani, et qui a rege defecerant Angli, Cnuthum sibi in regem elegerunt, sed strenuissimus rex Edmundus cum exercitu suo sicut leo rugiens terram circuiens, regiones plurimas quas occupaverat Cnuth in deditionem nullo obsistente recepit; verum quoties cum eo pugnaverit, quoties

ejus fugaverit exercitum, quoties vocatam a partibus transmarinis validam manum cum paucis, imo pene solus prostraverit, quoties denique nefandam gentem exterminasset, et in nihil rede-gisset, nisi quidam patriæ proditores obstitissent, nimium est huic operi inserere; cum non dico meus, sed et Virgilianus, vel etiam Homericus sub tanta materia sensus deficeret. Sæpissime enim convenientibus cum magno exercitu utrisque regibus in pugnam, vel Edmundus semper vicit vel nullus. Nonnunquam quippe a mane usque ad vesperam Marcio campo-certantes, cum Cnuth multitudine, viribus præstaret Edmundus, irruentibus tenebris cæcis utrinque innumerabilibus sine victoria recedebant, ad similem ludum eundemque exitum die crastina reversuri. Pertæsus tandem uterque exercitus, cum viderentur quotidie vires Edmundo, numerus ex partibus transmarinis accrescere Cnutho, qui et hoc ipsum sibi timens astute machinabatur, utrisque proceres ad colloquium cogunt. Inter quos cum quidam cæteris major natu surrexisset, dari sibi silentium postulavit.

Cupio, inquit, o viri cordati, his periculis nostris præbere consultum; qui quidem vobis sapientia minor sum, sed ut hæ rugæ et hi cani testantur, ætate superior; et forte quod ingenium non habuit, usus docuit; et quod negavit scientia, contulit experientia. Multa certe vidimus et cognovimus, multa insuper patres nostri narraverunt nobis, et non immerito exigimus audientiam, ut de certis et apertis non dubiam proferamus sententiam. Periculosa res agit; mala patimur, pejora cernimus, pessima formidamus. Quotidie pugnamus nec vincimus, sed nec vincimur, imo vincimur et nemo vincit. Quomodo enim non vincimur, qui vulnerati, qui oppressi, qui fatigati, qui viribus destituti, qui armis spoliati; nec fugimus cum non sit qui impetatur, nec impetimus cum utrinque virtus deficiat? Usquequo finis horum mirabilium? quando ab hoc labore requies, ab hac tempestate tranquillitas, ab hoc timore securitas? Invincibilis est certe Edmundus ob mirabilem ejus fortitudinem. Invincibilis et Cnuth propter fortunæ favorem. Nos conterimur, nos jugulamur, nos dissipamur, nos amittimus pignora dulcia, nos suaves necessitudines morti exponimus. At hujus laboris quis fructus, quis finis, quod pretium, quod emolumentum; quod, quæso, nisi ut cæcis utrinque militibus duces compulsi necessitate componant, vel certe soli sine milite pugnent? Quare non modo? Certe dum vivimus, dum spiramus, dum superest exercitus, id ageretur utilius, honestius, securius. Rogo quæ est ista insolentia, imo violentia, imo insaniam? Anglia quondam multis subjecta regibus, et gloria floruit, et divitiis abundavit. O ambitio! quam cæca semper, quæ totum cupiens totum amittit! Quare, rogo, non duobus sufficit quod quinque olim regibus satis fuit? Quod si eis tanta inest dominandi libido, ut Edmundus parem, Cnuth dedignetur superiorem; pugnent, quæso, soli qui soli cupiunt dominari, certent pro

A corona soli qui soli cupiunt insigniri. Ineant ipsi duces duelli discrimen, ut vel sic alter vincatur, ne sæpius pugnent exercitus, omnibus interfectis non sint quibus imperent milites, non sint qui adversum extraneos regnum defendant.

Parante illo adhuc plura proferre, in mediis, ut ita dicam, faucibus totus ei populus verbum obclaudit, vociferans et dicens: Aut pugnent ipsi aut componant. Delatam ad ipsos sententiam procerum reges probant. Convenientibus itaque utrisque cum exercitu suo super ripam Sabrinæ fluminis, Edmundus cum suis in occidentali, Cnuth cum suis in orientali ripa consedit. Est autem insula in ipsius fluminis medio sita quæ Holenghege appellatur, ad quam reges transvecti splendidissimis protecti armis utroque spectante populo ineunt singulare certamen. At ubi hastarum robur tam virtute impingentium quam fortissimorum objectu clypeorum deperit, extractis gladiis, sese cominus impetunt. Pugnatum est acriter dum Edmundum virtus, Cnuth fortuna juvaret; circa galeata capita gladii tinniunt, collisione metallorum scintillæ prorumpunt; ubi vero robustissimum illud pectus Edmundi ex ipso ut assolet bellandi motu ira incanduit, sanguine incalescente fit robustior, dexteram elevat, vibrat ensem, ac tauta vehementia in caput obstantis ictus iterat, ut spectantibus non tam percutere quam fulminare videretur. Ad singulos enim ictus inter ensem et galeam ignis erumpens, non modo apparere sed insuper accendere videbatur. Sentiens autem Cnuth breviori habitu sibi vires deficere, cogitat de pace juvenem convenire; sed ut erat astutus, timens ne si defectus suus innotesceret juveni, pacis verbum nec audiret quidem; totum intra se colligans spiritum, et quidquid habuit virium omni conatu intendens, virtute mirabili uno impetu irruit in Edmundum, et mox se paululum retrahens rogat juvenem subsistere modicum, et sibi dicere volenti præstare auditum.

Ille ut erat suavis auii, demissa ad terram scuti parte inferiori, teniter in superiori procubuit, ac supinato in dextera gladio ad verba loquentis attendit. Tunc Cnuth: Hactenus, inquit, regni tui cupidus, nunc, virorum fortissime, tui certe ipsius cupidior sum, quem non dico regno Anglorum, sed universo utique orbi video præferendum. Mihi Dacia cessit, mihi succubuit Norwegia, mihi rex Suavorum manus dedit, et mei conatus impetum quem nullum mortaliū sustinere posse credebam, tua mirabilis virtus jam plus semel elusit. Quocirca, licet me ubique victorem futurum fortuna promiserit, ita tamen me tua mirabilis probitas illexit ad gratiam, ut supra modum te et amicum cupiam et regni consortem exoptem; utinam et tu mei cupidus sis, ut ego tecum in Anglia, tu mecum in Dacia regnes! Certe si fortunæ meæ tua virtus accesserit, pavebit Norwegia, tremebit Suavia, ipsa assueta bellis Gallia trepidabit. Quid plura? Annuit Edmundus et Cnuth de regni divisione consentit. Cessit enim verbis qui non cesse-

rat gladiis, et oratione flectitur qui armis flecti non A poterat. Depositis itaque armis, in oscula ruunt, utroque exercitu exultante, clero etiam *Te Deum laudamus* clara voce personante. Deinde in signum fœderis vestem mutant et arma, reversique ad suos modum amicitiae pacisque praescribunt, et sic cum gaudio ad sua quisque revertitur. His ita gestis, quidam proditor partis Danicae volens se gratum Cnutho praestare, regi Edmundo molitur insidias. Nec opportunum quo regem occideret locum inveni-ens, nefandissimum ac turpissimum insidiarum excogitat genus. Sub purgatoria namque domo sese occultans, regem ad requisita naturae nudatum inter celanda percussit, relictoque ferro sceleratissimus ac turpissimus homicida confugit. Stansque ante regem Cnuthum: *Salve, inquit, rex solus.* B Sciscitanti cur eum tali salutatione salutasset, rem intulit. Cui rex: *Quoniam, inquit, me tali obsequio gratificandum putasti, sustollam caput tuum super omnes proceres Angliae.* Jussitque abscidi caput ejus et in sublimiori porta Londoniae suspendi. Mortuus est itaque strenuissimus rex Edmundus et in Clastingebii cum avo suo Edgardo sepelitur. Volens deinde Cnuth tam fratres Edmundi qui in Normannia exsulabant quam filios ejus puerulos Edmundum et Edwardum spe regni penitus privare, jubet adesse summos regni proceres quaeritque ab eis quae fuerit inter ipsum et Edmundum in regni divisione conventio, quem scilicet sibi designaverit rex Edmundus haeredem, quem filii adhuc infantibus custodem deputaverit, quid de fratribus suis Aluredo et Edwardo praeeperit. At illi ut regi placerent mendacium praeferebant veritati, oblitique justitiae oblitique naturae insurrexerunt in innocentes testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi. Itaque proprii sanguinis proditores dicunt regem Edmundum sibi potius curam regni filiorumque suorum delegasse, cum ipse fratres suos haeredes designaverit et eis puerulorum custodiam deputaverit. Quoniam igitur adulantes regi mentiti sunt in caput suum, gladius eorum intravit in corda eorum, et a Cnutho quem alienigenam naturalibus dominis praetulerunt, contractus est arcus eorum. Cum enim monarchiam insulae faventibus illis obtinisset, omnes qui primi in illo fuere consilio exterminavit, et quotquot de regio semine superstites reperit, vel regno pepulit vel occidit. At puerulos filios Edmundi ferire metuens praepudore, ad regem Svaavorum eos interficiendos transmisit. Rex vero Svaavorum nobilem puerorum miseratus ærumnam, ad Hungariorum regem eos destinat nutriendos. Quos ipse benigne accepit, benignius fovit, benignissime sibi in filios adoptavit. Porro Edmundo filiam suam dedit uxorem; Edwardo filiam germani sui Henrici imperatoris in matrimonium junxit. Sed paulo post Edmundus de temporalibus ad æterna transfertur: Edwardus sospitate et prosperitate fruitur.

De sancto Edwardo rege confessore ac virgine.

Interea mortuo Cnuth et filiis ejus qui regnaverunt post eum, accersitur ad regnum Anglorum Edwardus frater Edmundi, filius Edelredi qui, sicut diximus, in Normannia exsulabat. Nam frater ejus Alfredus prodicione, ut putatur, Godwini in Anglia crudeli morte perierat. Veniens igitur in Angliam Edwardus ab universo clero et populo cum maxima exultatione suscipitur, et Wintoniae die sancto Paschae ab archiepiscopis Cantuariensi et Eboracensi cunctisque fere regni episcopis in regem ungitur et consecratur, et ambulavit viis patri sui Edgari, homo mansuetus et pius, magis pace quam armis regnum protegens, habebat animum fratri victorem, avaritiae contemptorem, superbiam expertem. Qui cum pacem tam a suis quam ab extraneis obtinisset, et vicinis regibus et principibus gratus et amabilis exstitisset, dirigit nuntios ad Romanum imperatorem, rogans, ut nepotem suum scilicet, filium fratris sui Edmundi ferrei lateris, debiti sibi regni futurum haeredem mittere dignaretur. Imperator autem regis nuntios gratanter excipiens, non parvo tempore summo cum honore detinuit. Tandem paratis navibus et omnibus quae navigaturis necessaria videbantur allatis, Edwardum eum uxore sua Agatha germani sui filia liberisque ejus, Edgardo Edeling, Margareta atque Christina, cum magna gloria ac divitiis sicut rex petierat ad Angliam mittit. Qui prospero cursu in Angliam veniens, tam regem quam populum suo lætificabat adventu. Sed post paucos dies vita discedens, gaudium in luctum, risum mutavit in lacrymas. Nec multo post ipse rex cum nobile monasterium quod in occidentali parte Londoniae in honore beati Petri fundaverat cum maxima gloria dedicari fecisset, exactis in regno viginti tribus annis et mensibus sex et viginti septem diebus, in vigilia Epiphaniae felici morte vitam laudabilem terminavit, totamque insulam lacrymis ac dolore replevit. Quo in praedicto monasterio ut tantum virum decebat tumultato, quidam Edgarum Edeling cui regnum jure haereditario debebatur, regem constituere moluntur. Sed quia puer tanto honore minus idoneus videbatur, Haraldus comes de genere proditorum, cujus erat et mens astutus et crumena fecundior et miles copiosior, sinistro omine regnum obtinuit.

Quomodo rex Willielmus successit Harald.

Audiens namque Willielmus dux Normannorum nullum de regio semine, sed Haraldum consobrini sui regis Edwardi regnum invasisse, quod ei et jure consanguinitatis et antiquae inter ipsum et Edwardum conventionis, sed et ipsius Haraldi cum sacramento sponsionis justius debebatur, contracto a partibus transmarinis innumerabili exercitu in Angliam venit, et Dei judicio ipsum Haraldum regno simul et vita privavit. Cernens autem Edgarus Edeling res Anglorum undique perturbari, ascensa navi cum matre et sororibus reverti in patriam qua natus fuerat conabatur, sed orta in mari tempestate

in Scotia applicare compellitur. Hac occasione actum est ut Margareta regis Malcolmi nuptiis traderetur, cujus laudabilem vitam et mortem pretiosam liber inde editus satis insinuat; soror ejus Christiana in Christi sponsam benedicitur. Cujus sane cordis fuerit rex iste Malcolmus, unum ejus opus quod nobili regem David referente cognovi, legentibus declarabit. Delatum est ei aliquando quemdam de suis proceribus summis de eo occidendo cum suis hostibus convenisse: imperat rex delatori silentium, siluit et ipse, proditoris qui forte hac abierat exspectans adventum. Qui cum cum magno apparatu regi insidiaturus esset, jubet summo mane rex omnes venatores alesse cum canibus. Et jam aurora noctem abegerat, cum rex vocatis ad se cunctis proceribus et militibus, venatum ire festinat, venitque ad latam quandam planitiem quam in modum coronæ densissima silva cingebat. In cujus medio colliculus quidam quasi turgescere videbatur, qui diversorum colorum floribus pulchra quadam varietate depictus, fatigatis venatu militibus gratum singulis diebus præbebat accubitum. In quo rex cum cæteris superior constitisset, secundum legem venandi quam vulgus tristam vocat, singulis proceribus cum suis canibus singula loca delegat, ut obsessa undique bestia ubicunque eligeret exitum, inveniret exitium. Ipse vero suum secum retinens proditorem secessum ab aliis solus cum solo abcessit. Ab omnium vero remotus aspectu, substitit rex, et aspiciens in eum: *Ecce, inquit, ego et tu mecum solus cum solo, similibus protecti armis, equis recti similibus. Non est qui videat, non est qui audiat, non est qui alteri nostrum suffragium ferat; si igitur vales, si audes, si cor habes, imple quod proposuisti, redde hostibus meis quod promisisti; si me occidendum putas, quando melius, quando securius, quando liberius, quando tandem virilius? An venenum parasti? sed muliercularum hoc est, quis nesciat? An insidiaris lectulo? hoc possunt et adulteræ. An ferrum ut occulte ferias occultasti? hoc sicariorum, non militis est, nemo est qui dubitet. Age potius quod militis, age quod viri, et solus cum solo congregare, ut saltem proditio tua turpitudine careat quæ infidelitate carere non poterat. Hactenus vix ille sustinuit, et mox verbis ejus quasi gravi percussus fulmine de equo corruit, projectisque armis ad pedes regios cum lacrymis ac tremore cucurrit. Cui rex: *Noli, inquit, timere, nihil a me patieris mali. Qui cum ei de cætero fidelem se et amicum præstito sacramento nominatisque obsidibus promisisset, tempore opportuno revertuntur ad socios, quæ fecerant vel dixerant nulli loquentes. Sed ad propositum revertamur. Nati sunt reginæ Margaretae sex filii et duæ filia. Quorum tres, Edgarus scilicet, Alexander, et generis sui splendor David, reges fuerunt. Edgarus homo erat dulcis et amabilis, cognato suo regi Edwardo per omnia similibus, nihil tyrannicum, nihil durum, nihil avarum in suos exercens, sed cum maxima charitate et be-**

nevolentia subditos regens. Porro Alexander clericis et monachis satis humilis et amabilis erat, cæteris subditorum supra modum terribilis, homo magni cordis, ultra vires suas se in omnibus extendens. Erat autem litteratus, et in ordinandis ecclesiis, in reliquiis sanctorum perquirendis, in vestibus sacerdotalibus librisque sacris conficiendis et ordinandis studiosissimus; omnibus advenientibus supra vires liberalissimus; circa pauperes vero ita devotus ut in nulla re magis delectari, quam in eis suscipiendis, lavandis, alendis vestiendisque videre'ur.

Quid vero de rege David sentiamus in descriptione præmissa utcunque digessimus. Horum soror Mathildis gloriosissimo regi Anglorum nupsit Henrico. De cujus admirabili gloria animique virtute, quamque fuerit in officiis divinis sacrisque vigiliis assidua ac devota, in tanta insuper potestate quam humilis, qui scribere voluerit, alteram nobis Esther nostris temporibus declarabit. Quod nos facere omisimus et propter materiam magnitudinem, et propter harum rerum minorem adhuc cognitionem; unum tamen illius referam opus quod ex ore sæpe nominandi et nunquam obliviscendi David regis audiivi, per quod qualis fuerit circa pauperes Christi, satis, ut arbitror, elucescet. *Cum, inquit, adolescens in curia regia servirem, nocte quadam in hospitio meo cum sociis meis nescio quid agens, ad thalamum reginæ ab ipsa vocatus accessi. Et ecce domus plena leprosis et regina in medio stans, depositoque pallio cum se linteo præcinzisset, posita in pelvi aqua cepit lavare pedes eorum et extergere, exterosque utrisque constringere manibus et devotissime osculari. Cui ego: « Quid agis, inquam, o domina mea? Certe si rex sciret ista, nunquam os tuum leprosorum pedum tabe pollutum suis dignaretur labiis osculari. » Tunc ipsa subridens: « Pedes, ait, Regis æterni nescis labiis regis morituri esse præferendos? Ego certe idcirco vocavi te, frater charissime, ut meo exemplo talia discas operari; sumpta proinde pelvi fac quod me facere intueris. » Ad hanc vocem vehementer expavi, et nullo modo id me posse respondi. Necdum enim sciebam Dominum, nec revelatus fuerat mihi spiritus ejus. Illa igitur cæptis insistente, ego mea culpa rixens ad socios remeavi. Soror hujus beatissimæ, Maria nomine, Eustacio Boloniensi comiti traditur in uxorem. De hac igitur excellentissima et Christianissima regina nata est Mathildis, quæ primum imperatori Romano, deinde nobilissimo Andegavensium comiti nupsit Gaufrido. De Maria vero orta est Mathildis quæ nuptui traditur tunc comiti Mauritanæ, nunc vero regi Anglorum Stephano. Porro rex David, tradente rege Henrico, uxorem duxit Mathildam filiam Wallevi comitis et Judithæ quæ fuit neptis primi regis Willielmi, de qua suscepit filium Henricum virum mansuetum et pium, hominem suavis spiritus et lactei cordis, et dignum per omnia qui de tali patre nasceretur. Cum quo ab ipsis cunabulis vixi et puer cum puero crevi, ejus etiam adolescentiam*

adolescens agnovi, quem juventutis flores pulsantem sicut patrem suum quem præ cunctis mortalibus dilexi, jam senili flore fulgentem, ut Christo servirem, corpore quidem, sed nunquam mente vel affectu reliqui. Hæ sunt autem quæ adhuc supersunt de hac sancta generatione reliquiæ. De imperatrice Mathildi tu, vir splendissime, quem nunc Normanorum et Aquitanorum ducem Andegavensium comitem, Angliæ vero gaudemus hæredem. Fratres etiam tui Gaufridus et Willielmus, de quibus bona speramus, quibus etiam bona optamus. De regina Mathildi et pio rege Stephano Willielmus, Guarenniæ et Boloniæ comes. De Henrico Malcolmus, Willielmus et aviti nominis hæres David. Quorum infantia misereatur Deus, miserearis et tu, quem totius generis tui caput nobilissimum pietas divina consti-

tuit. Sit tuus super eos pius aspectus, dulcis affectus, et in quibuscunque tui indigerint operis effectus. Tibi enim ab avo suo, qui te præ cunctis dilexit hominibus, derelicti sunt orphani, pupillis tu eris adjutor cui est et ætas robustior, et manus validior, et sensus exercitator. Ego autem in calce libri obsecro Deum meum, ut ex munere misericordiae ejus tales tibi sint mores, actus tam sancti, vita tam casta, mens tam libera cupiditatis, tam expers superbiae, tam crudelitatis ignara, erga pauperes tam humilis et jucunda, circa Dei cultum tam devota, ut habeamus aliquid æterna memoria dignum quod ministerio litterarum de te ad posteros transmittamus. Omnipotens Deus conservet in te et augeat gratiam suam, excellentissime et illustrissime domine.

Explicit liber bonæ memoriæ A. abbatis de Rievallæ de prosapia regis Henrici editus.

VITA S. EDWARDI REGIS ET CONFESSORIS AUCTORE BEATO AELREDO.

(TWISDEN ubi supra, pag. 369.)

PROLOGUS.

Multis veterum studio fuisse didicimus, illustrium virorum qui suis florere temporibus actus vitamque describere, styloque illorum perpetuare memoriam, quorum beatitudo perpetua putabatur. Sed et plurimum posteris profuturum arbitrabatur, si nec eos laterent, qui essent imitandi. Nihil enim magis ad æmulationem perfectionis animum humanum provocat et accendit, quam quorumlibet perfectorum legere vel audire virtutes, mores addiscere, gloriam æstimare; cum impossibile sibi nullus debeat arbitrari, quod alium fecisse cognoverit; nec possit hæsitare de præmio si bene vixerit, legerit assecutum. Hinc est quod Dominus ac Salvator noster ex quo mundus salutarem suscepit fidem, inter multos infirmos quosdam voluit esse perfectos, quorum industria alii traherentur ad fidem, vel ad mores optimos incitarentur. Ita usque ad hæc infelicia tempora in quibus crebrescunt vitia, et rarescunt virtutes, semper pro patribus tales nati sunt filii, doctrina quorum indocti quique instruerentur, auctoritate fulcirentur, informarentur exemplo. Verum præ cunctis civitatibus regnisve terrarum, de sanctitate regum suorum Anglia gloriatur, quorum alii coronati martyrio,

de terreno ad cœleste regnum migraverunt; alii exsilium patriæ præferentes, mori pro Christo peregre delegerunt; nonnulli posito diademate, disciplinis se monasticis subdiderunt; quidam in justitia et sanctitate regnantes, prodesse subditis quam præesse maluerunt. Inter quos velut sidus eximium gloriosus rex Edwardus emicuit, qui quasi stella matutina in medio nebulae, et quasi luna plena in diebus suis luxit. Hujus vitam miraculis insignem, a mea parvitate, jubente venerabili patre Laurencio Westmonasterii abbate, utcunque litteris traditam, tibi, gloriosissime rex Henrice, credidi destinandam, ut scias quanti sit apud Deum meriti, cum quo regnat in cœlis, quem tuis temporibus te regiam auctoritatem præbente, sancta mater Ecclesia sublimius extollendum judicavit in terris. Imitanda enim est tanti regis tanta justitia; mirari dulce est in tot divitiis et deliciis tanta continentia: de sancta ejus progenie traxisse carnis originem, Henrici nostri specialis est gloria. Ipsum te nobis in totius Angliæ consolationem credimus promississe, ipsum te prophetica parabola jam in extremis agentem didicimus designasse, in quem velut lapidem angularem Anglici generis et Normannici gaudemus duos pa-